

2131

241

p-59

1912-

ԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԵԱՄԲ

Ա. ՏԵՏՐԻԿ

ԱՆ ՈՒ ՄԵՆ Ք

Որ հայիս Բաղրուքեամբ
յարարածս Բա Հայր ամե-
նակալ օրհնեալ Աստուած
հարցն մերոց:

ՇԱՐԱԳԻՐ

Շիրիշ
1820

Արգելուած է արտատպումը եւ Քարգմանութիւնը, ըայց
ազատ է քննադատութիւնը:

ԳԻՆ 4 ՄԷԹ.

ԶՄԻՒՆԻԱ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՔԷՇԻՇԵԱՆ

1912

241
թ-59

2010

ԱՌԱՋԻՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿՐԹԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԵԱՄԻ

241
թ. 59

Ա. ՏԵՏՐԻԿ

ԱՆ ՈՒ ՄԵՆՔ

Որ հայիս Բաղրուքեամբ
յարարածս Բա հայր ամենա-
կալ օրհնեալ Ստուած
հարցն մերց:

ՀԱՐԱԳԻՐ

Ս. Ս. Ս.
1820

Արգելուած է արտատպումը եւ
Քարգանուծիւնը, բայց ազատ
է քննադատութիւնը:

Գին 4 Մէքալիֆ

ԶՄԻՒՆԻԱ

ՏՊ. ՔԵՆԵՆԵԱՆ — 1912

Գերապատիւ

Տ. Մասթոս Ծ. Վ. Իննէեան
Սուղնորդ Զմիռնիոյ

Խորհրդոցն Աստուածային հազարապէս.

Արեւանել ի գանձանակի զգացման կրօնական,
զայս իմ յումայ գրական, համարձակիմ ըզմիւ խո-
նարհական:

Ընկալ' քանանայ տեսնո թարգմանիւ եւ հայր-
պատուական, զայս իմ մատնան եւ զիս օրհնեա յօ-
հնութենէ Սիովնի յաւիտեանական:

Գում — գաբուցի Ոստուցիչ
Մ. Համբիկ Մ. Ս. Պէրպէրեան

Զմիռնիա 27 Օգոստոս 1912

39263-67

ԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԵԱՄԲ

ԱՆ ՈՒ ՄԵՆՔ

ՔԱՐՈՉԻԿ

Գրեց ՄԱՀՏ. ՀԱՄԲ. Մ. Ս. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Եղբայրներ, Բացարձակապէս խոստովանեցէք թէ Աստուած ու մարդ ո՛րքան տարբեր կը գործեն: Մարդկութեան յետին ապաւէն կարծուած գիտութիւնը ծափ զարկաւ Աստուծոյ փառքերուն: Մէկդի թողունք անճարակ ու կարկտան փաստերը՝ որոնք հիմ չունին: Իբր Հայր Աստուծոյ զաւկները երես առ երես Աստուծոյ խօսինք: Ան մեծ է, մենք փոքր ենք: Անհունապէս մեծին և անհունապէս փոքրին միջեւ արգարութիւնը կը խօսի: Ուստի բովանդակ մարդկութիւնը թող կրկնէ «որ հայիս քաղցրութեամբ յարարածս քո հայր ամենակալ, օրհնեալ Աստուած հարցն մտնոց:»

Եղբայրներ, քաղցրութեամբ նայելու համար, պետք է որ սէրը բարձրագոյն յաճախ և յաւէտ: Աստուծոյ սէրը լեցուց տիեզերքը: Անճանաչելիին սէրը, Անհունին սէրը, յաւիտեանականին սէրը, ճշմարտութեան սէրը բարգաւաճ զարգացուց ամեն առաքինութիւնները, լոյսի թագաւորութեան բողբոջները՝ որոնք սուսնացան. գետահոս աղբերահոսելով գլխով, վազելով, անցնելով, արգաւանդ գործելով մեր բնական երկիր մոլորակը ուր Անոր օտքերը թողուցին հետքեր:

Ան մեծ եղաւ, Ան, մեր նախահայրերուն հայրերուն Աստուածը՝ որ քաղցրութեամբ կը նայի իր արարածներուն վրայ, Ան ամենակալ հայրը, միահեծան իշխանը մեծ տունին տիեզերքին, զոր կօրհնեն ծփանքը՝ ծովերուն, երախ-

տագէտ շուրթերը մահկանացու մարդերուն թեւաւորներն այերքին. աստղերն երկինքներուն, հովերն աշխարհին և լեզուներն բոյսերուն:

Ան սուրբ եղաւ, Ան յայտնուեցաւ, Ան մեր սիրտերը բարձրացուց, Ան ուզեց, ուզեց որ մենք ըլլանք կատարեալ զաւկները կատարեալ հայրիկին երկնաւոր:

Անկէ կը փախին խաւարները, Անկէ կը սարսափին սեւ սիրտերը. անոնք՝ որոնք չսիրեցին, անոնք՝ որոնք չսիրութեան լոյսէն, անոնք՝ որոնք մութի մէջ մնալու ուխտ ըրին, արհամարհելով սիրտի բոլոր կարողութիւնները ու յաւիտենական վարձատրութեան յոյսը առաթուր կոխելով:

Անոր տրդարութիւնը յաւիտենական է. Անոր գութը չի հատնիր. Անոր ճրագները չեն մարիր. Անոր աչուները չեն գոցուիր, Անոր անուներ խաղաղութիւն է. Անոր Առսնաւ ըսին սանգարամետական սեւ ուժերն անգամ...

Չայն ստեղծող կը դաւանին հրեշտակները. Չայն կօրհնեն երկիր եւ երկին զմայլանքով մը կրկին Չայն կը պաշտեն բոլոր խորունկ մտածողները, Չայն գեռ պիտի փառատեն, ներբողական ձայնով, դարերը, տարրերը, աշխարհին չորս ծայրերը, մարդերը, եթերը:

Անոր կը մերձենան յոգնածները, մեղաւորները, սգաւորները, անոնք՝ որոնք խոստումի տաքնապը սիրեցին:

Անոր մօտ լոյսը կը բնակի. արգարութիւնը կը բնակի, խաղաղութիւնը կը բնակի, վսեմը կը բնակի:

Անոր համար խաւար չիկայ. Անոր համար գաղտնիք չիկայ, Անոր համար սուտ չիկայ, անոր այսինքն Աստուծոյ համար Յունվար ու Դեկտեմբեր չիկայ... Անիկա է Աստուած հարցն մերոց՝ որ փաղցրութեամբ կը նայի իր արարածներուն վրան:

Գերբնական ոյժ, սարսափելի ոյժ, սարսոգ ոյժ, յաղթող ոյժ, Անոր ոյժն է մինակ, որովհետեւ Ան աստուած է մեծ, հզօր, միահեծան, ահարկու, Ան՝ որ հիմը գրաւ Ծկեղեցիին...

Անոր ուժը կերպաւորութիւն կը չնչէ, կը ներչնչէ օդին, ջուրին, հողին ու կրակին...

Տիեզերական համեղբայրութեան շեփօրը հնչեցնող անսպառելի ոյժ մը չէ՞ Աստուծոյ ուժը՝ որ կը կառավարէ հազար կառքը աշխարհիս...:

Անոր ոյժը կը սարսափեցունէ հողագունդը ու վերին խոյակները անսահման անբաւութեան, ոյժ՝ որ կը ճմլէ, կը կոխէ, կը տապալէ բոլոր ամբարտաւանները խաւարին, և ճիրանները անյուսութեան:

Ան աստուած է. մենք մարդ ենք: Անոր սէրը բեւեռալին աստղն է, մենք, խեղճուկ նաւապետներ, աչքերնիս այդ բեւեռային աստղին տնկած, ճամպայ կը խմդրենք, այո՛, արդարութեան ճամպայ, սէրի ճամպայ, ճշմարտութեան ճամպայ, օրէնքի ճամպայ... քանի որ ինքն է ճանապարհ ու ճշմարտութիւն, կեանք ու հոգի, դուռ՝ կեանքի, բարի հովիւ, Աստուած հարցն մերոց՝ որ փաղցրութեամբ կը նայի իր արարածներուն վրան...:

Աստուած եղաւ արգարեւ հայր, տէր, իշխան արդար աստուած: Ան կը քննէ զմեզ իբրեւ քննող գաղտնեաց. պարգեւատու առա՛տ ողորմութեան:

Ան է թագաւոր փառաց և խնամող արարածոց:

Ան քաղցրութեամբ նայեցաւ իր արարածներուն վրան միշտ, ու փրկեց զմեզ խաւարին ամբարտաւան տիրապետութենէն, հրավառ նախանձին բովանդակ թափովը, և ցոյց տուաւ թէ մշտնջենապէս քաղցրութեամբ կը նայի իր արարածներուն վրան, ինքը, ամենակալ հայրը. Աստուած հարցն մերոց:

Մեր տպրած կեանքին մեջ չէ՞ք տեսնար Աստուծոյ բարեշնչական ուժը, զոր կը կիրարկէ, զմեզ նիւթականէն աննիւթականը փոխանցելու համար հրաշալի կերպաւորութեամբ. Աստուած ստեղծեց Ֆիզիզական կեանքը որ չի մեռնիր: Աստուած յաւիտենական է: մտիկ ըրէք թէ ինչ կը գրէ Ռ. Բագուպիան այս մասին: Ես կրկնեմ իր գրածները որպէսզի աւելի լաւ ըմբռնէք ըսելիքներս: «Ինչ որ կերպաւոր կըսենք. հողին, ջուրին անհունապէս փոխուած ձեւն է: կերպաւորին ալ անհունապէս փոխուած ձեւը մարմինն է: Մարմինդ նոյնը չէ՛ ինչ որ էր երէկ, մարմինիդ մէջ բոլոր

մասերը հաղար անգամ քակուեցան, ցըրուեցան ամէն կողմ, Թերեւս այդ մասերէն ծաղիկ դուրս եկաւ, Թերեւս գառնուկի մը կակուղ բուրդը կազմեց մասերէն պզտիկ ոյժ մը Թերեւս ուրիշ մէկ մասնիկը գնաց աշխարհի մէկ ծայրը իրեն պէս մարդու մը թոքը կամ սիրտը շինելու: Օչին թըթուածինը արիւնին անցնելով, բջիջի մը մէկ մասին հետ կը միանայ, բնածխական թթու կը շինէ, ու կրկին օդին կանցնի: Անկէ բոյսի մը տերեւը կը ծծէ դայն, կը տարրալուծէ, բնածուխը իր մէջ կամբարէ ու թթուածինը օդին մէջն է նորէն: Այն թթուածինի մասնիկը՝ որ Թերեւս հինգ վեց տարի առաջ թոք մտած էր, հիմա կրկին կը մտնայ հոն, շարունակելու համար միեւնոյն շրջանը: Լիճին մէջ աղը բիւրեղացաւ: Հանքարանք անոր բոլոր յատկութիւնները կը թուէ, աղին բոլոր հիւլէները կը համրէ, կազմութեան օրէնքները կը ճշդէ, սակայն քիւղերացումը գաղտնիք կը մնայ: Բուսարանք ծաղիկ մը կառնէ, անոր բջիջները կը քննէ, կը վերլուծէ դայն կազմող տարրերը, անոր ինչպէս մնանիլը, աճիլը կը բացատրէ: սակայն կեանքը գաղտնիք կը մնայ: Հոգեբանը ուղեղին վրայ փորձեր կը կատարէ. ամէն զգացումի համապատասխանող փոփոխութիւնը կը ճշդէ ատոր վրան, ամէն մտային կարողութեան սահմանները կործէ, ինչպէս որ կորուչն. օրինակի համար, հոգեբու սահմանները: սակայն իմացականութիւնը գաղտնիք կը մնայ: Նոյն խորհրդաւոր թելը կանցնի ամենուն մէջէն և այդ հոգեկան աշխարհին տեսանելի անտեսանելի ամէն բանը կը պահէ: Շրջանները իրարու կը յաջորդեն արտագրուած երեւոյթը մեր ֆիզիքական կեանքն է: Ամեն անգամ որ այդ շրջումները մարդէն, հողէն, ծաղիկին, ծառին ու դարձեալ ծառէն, ծաղիկէն, մարդուն, հողին կանցնին, մարդ արարածը քայլ մը աւելի առաջ գացած է, անանկ չէ: Աստուծոյ հոգին կը շրջի ջուրերուն վրան, հողերուն վրան, օդերուն վրան, ամէն օր կը ստեղծագործէ տիեզերքը: Հողին բորակածինը կը վերածուի բոյսի: Բոյսը մարմինի կը փոխուի: Մարմինը կրկին հողին բորակածինը կըլլայ ու կերթայ շարունակելու միեւնոյն շրջանը: Բջիջը

կը սնանի, կը մեծնայ, ետքը կը բաժնուի, կերիտասարդանայ, սկսելու համար միեւնոյն շրջանը: Կեանքի մէջ հաղար անգամ հող կըլլայ: Ֆիզիքական կեանքին շղթան այս շրջաններէն, այս օղակներէն կազմուած է: Աստուծոյ հոգին կը շրջի տիեզերքին վրան, ամեն օր անկենդան հողէն կենսոտ բոյս կը կազմակերպէ և անդգայ կարծուած բոյսէն խմացական էակը կը վերստեղծէ: Օղակ օղակ շրջանները կը շարունակուին, և մենք նիւթականէն աննիւթականը կանցնինք հրաշալի կերպաւորութեամբ: « Օրհնեալ ըլլայ այս քարեշրջումներուն բարի Աստուածը: »

Ահա Ան, դարերուն էակը, ժամանակներու աննուաճեալին, էակ՝ որ կեանք կը սփռէ շուրջանակի, մաներուն հրաման կուտայ, կարձակէ կայծակը, կը փրկէ սիրածը, կապտակէ անառակը, քաղցրութեամբ կը նայի իր բոլոր արարածներուն վրան, մեր նախահայրներուն նախապապերուն պաշտած Աստուածը: Ան բրած է անանկ հրաշքներ, Ան կընէ անանկ հրաշքներ, Ան պիտի ընէ դեռ անանկ հրաշքներ՝ որոնց հանդէպ պիտի քերուին շատ ծոծրակներ մինք ծունկի պիտի գանք փառաւորելով հօգոր, Անծը, ամենակալը՝ որ քաղցրութեամբ կը նայի իր արարածներուն վրան, մեր հայրերուն Աստուծը:

Եղբայրներ, Աստուծոյ սիրոյն մէջ մարդ արարածը կը փոխուի հրեշտակի: Ասիկա արդարեւ հրաշալի բան է: Աստուծոյ սիրոյն մէջ գայլը գառնուկի կը փոխուի, հծծումը մաղթանքի՝ կը փոխուի, յարգանքն ալ պաշտումի կը փոխարկուի: Հոգին կը պարարուի թոյրերով, բոյրերով, երգերով Աստուծային: Աստուծոյ օրհնութիւնը աշխարհի վրայ կը ցանցուի, կը մաղուի, կանձրեւէ, կը հոսի, մառախուղի, չողի, ծիածանի ձեւերու տակ ու մենք լիաշուրթի կօրհնաբանները ըսելով որ հայիս քաղցրութեամբ յարստածս ին հայր ամենակալ. օրհնեալ Աստուած հարցն մերոց:

Աստուած անմահ է, Ան քաղցրութեամբ կը յառէ իր անփակ աչքերը յալիսեկապիս իր ստեղծած արարածներուն վրան: Աստուած ամենակալ է, ամեն բան Անոր կը հնազանդի: Անոր կամքը անյեղլի է: Սուրբ է Անոր կամքը:

Անոր կամքը վսեմ չէ՞ արդար չէ՞: Այո, անոր կամքը անաշառ է: Թող սեւին նետերը շուրջանակի ճաթին, Ան, Աստուած, մեր ապաւէնն է, Թող չարութեան սերմերը ուռճանան: Աստուած մեր քաջ սերմանահասն է: Վատ զգացումի խաւարադէմ պաշտօնեան թող հռնչէ: Աստուած յաղթող է. մեծ է:

Աստուած փառաց դեռ դարերով պիտի որոտայ սիրտերու Մինէական բարձրութիւններուն վերեւ: Երկինքը, դաշտերը, ծովը, անտառը Աստուծոյ փառքը կը պատմեն մինչ Ան կորոտայ...: Մոլորակային դրութեան, կենդանիներու բազմատեսակութեան, բուսական դասաւորութեան տարրերու օրինական փոփոխումին, տեսողական, լսողական, խօսողական կարողութեան, չղային դրութեան, խիղճի, դատողութեան դրութեան այնպիսի տիրական սահման մը դրուել որ յաւիտենապէս պայծառ պիտի մնայ տիեզերքը: Աստուծոյ հայրական գութը սկիզբէն ի վեր քաղցրութեամբ ճառագայթեց մարդ արարածին վրան: Միթէ բարութեան արմատը կը չորնայ միթէ արդարութեան աղբիւրը կը ցաւաքի...: միթէ վսեմը կը խոնարհի...: Օրհնեալ է Ան, Աստուած հարցն մերոց՝ որ քաղցրութեամբ կը նայի իր արարածներուն վրան. Հայր Ամենակալը...:

Հանդերձեալ կեանքը միտքի ու հսկիի համար ստուգութիւն մը նէ: Միթէ չենք տեսնար զայս ամեն ատեն: Ահա յաւիտենականը. Ո՞վ չի հաւատար անոր յաւիտենականութեան վրայ դրուած յոյսին. երեւակայեցէք: Ան ինչ ըրաւ. մենք ինչ ըրինք, մենք ինչ կընենք կոր: Ան մեզի անմահութիւն տուաւ, Ան զմեզ ըրաւ լոյսի զաւկներ: Եղանակը որով Ան կը կառավարէ իր մեծ ընտանիքը, չունի ոեւէ գաղանիք, եթէ միայն հաւատանք թէ գերազանցապէս բարի է օրհնեալ Տէրը մեր նախահայրներուն հայրերուն:

Ան տուաւ մեզի օրէնք, այսինքն աստուածային սիրոյ ապացոյցը. որպէսզի մենք ըլլանք բանական արարածներ, բովանդակ օրէնքին շիղը արդարութեան կանոնով ըմբռնուած է: Մեր էութեան խորերէն անձանօթ աղաղակ մը

կը բարձրանայ: Մտիկ ըրէք: Այդ աղաղակը Աստուծմէ կուգայ մեր վրայ և դարձեալ առ Աստուած կը բարձրանայ առ Աստուած կանգրագառնայ...: Ինչ անուն տուեր են այդ աղաղակին...: Ահաւասիկ այդ աղաղակը գիտակցական ուժին այսինքն խիղճի ճշմարիտ ձայնն է: Աստուծոյ դրած դատաւորին անաշառ, ներող, համբերող ձայնն է: Լսեցէք: Խիղճը երկինքէն զրկուած ընդհանուր դատախազըն է միեւնոյն ժամանակ մեր բանականութեան ատեանին մէջ:

Մարդկութիւնը, իր ստեղծուած օրէն, քանի քանի անգամներ չեղեցաւ խիղճի կանոնագիրին հինգ գլխաւոր հիմնախարիսխ յօդուածներէն: այսինքն

Պատիւէն, երկիրդէն, վստահութենէն, եռանդոտութենէն, Աստուծոյ կամքին հպատակութենէն:

Եղբայրներ՝, ընտանիքի հայր մը որ իր կազմած գերդաստունին (մէկ առ միլիօն) մանրանկարին վրայ կը չափէ: Աստուծոյ նախախնամական հոգածութիւնը. միթէ չի՞ կրնար սոսկ ենթադրական գաղափար մը ունենալ Անոր վրայ: Մեծ գերադաստունը (մարդկութիւնը) Անոր առօրեայ խնամքին ենթակայ է: գնաց մեր հանապազօր տուն մեզ այսօր կաղաղակեն Անոր, ամեն օր կայսրներ, իշխաններ, հովիւներ, ծառաներ, մշակներ, Ռօջիլտներ, Ռօքֆէլլէրներ, Գարնճիններ, Նուպար փաշաներ, աղբակիրներ, վաճառականներ. մարդեր վերջապէս: Մտածեցէք թէ ո՞րքան հարուստ է Ան մեր հարուստ կարծածներէն: Ան՝ որ տէրն է լոյսերուն, հանքերուն, հողերուն, հայրաբար զաւակ կոչեց զմեզ...: Մենք եղանք լոյսի թագաւորութեան ժառանգորդներ, թագաժառանգ իշխաններ...: Երկինքը, Երկիրը ստեղծող Աստուծոյ զաւակները...: Երեւակայեցէք, Մեր հայրն է Ան. բովանդակ մարդկութիւնը մէկ ընտանիք մը կը կազմէ: Հայրն է՝ Աստուած. մայրն է՝ օրէնքը. Եղբայր են մարդերը իրարու հետ, միեւնոյն ընտանիքի զաւակներ...: Երկիրը միայն Աստուծոյ կը վերաբերի: Մենք սեպհական բան մը չունինք այս տեղ: Ինչո՞ւ իրար բղքտենք բանի մը համար որ մերը չէ: վարձակալներ իրար կըսպանեն բնակա-

բանի մը համար որ իրենցը չէ: Ե՞րբ պիտի անհետին բարոյական հիւանդութիւնները մարդ արարածին: Սիրտի կրօնը երբ պիտի ճառագայթէ: Երբ պիտի հասկընանք թէ մենք եղբայր ենք:

Աստուծոյ իմաստութիւնը հրաշալիօրէն կը կառավարէ տիեզերքը, անխտիր, այգուցայգ, սիրով, գութով, արդարութեամբ, հայրօրէն: Արդէն Ան ստեղծեց մարդը ազնուութեամբ, ազատութեամբ, անմահութեամբ, տիրական կարողութեամբ այսինքն իր պատկերին պէս:

Սխալեցան ամեն անոնք՝ որոնք կարծեցին թէ նիւթն ալ կրնայ բռնել արդար Աստուծոյ մը տեղը: Նիւթը առատ պարզեւն է Աստուծոյ գթասիրութեան ու խնամքին: Հաւատալիքը, պարտիքը և միջոցները, իբր հիմնականոն. պիտի կառավարեն մարդկութեան ղեակը, որքան ատեն որ մենք երգենք սրտագին փառքը Անոր որ հալը ամենակալ է Աստուած հարցն մերոց:

Աստուած մեզի շնորհեց նիւթը որ յաւիտենականութեան հանդէպ հաղարին մէկ մրմունջ մը ունի սիրոյ: Այս խօսքէս չեն անորժիր անոնք, որոնք անկեղծ չեն մարդկութեան մէջ: Բազմերան իրիմեան հայրիկ կը գրէր. «Մեր բնական երկրագունտը լի է սերմերով զորս ցանած է Աստուծոյ արարչագործ ձեռք: Այս տեղ գու փառք տուր Աստուծոյ հոգւով համբուրէ Նորա նախախնամ ձեռք որ առ երկիր իբր ժառանգութիւն և անսպառ դրամագլուխ տալով մարդուն, ամեն տեսակ սերմերն ալ եւկրին հետ պարգեւեց: Մեր սնունդ ու մեր կեանք երկրի սերմնաբոյսերն են:» Այս սերմնաբուս, այս հոգածութեան համար մենք ինչ կընենք արգիօք: Ան մեզի այգի մը ամբողջ նուիրեց, մենք Անոր ողկոյց մը խաղող չենք խտար կոր: Անանկ է. 24 ժամուան մէջ 310 կրամ քարպօն, 20 կրամ աղօթ կըսպառես, 1 քիլո հաց. 300 տրամ միս և այլն ուտելէ ետքը: Ծունկ մը աղօթք չարժէր մաշուցանել առ Տէր Աստուած հարցն մերոց որ այսքան քաղցրութեամբ կը նայի իր արաբածներուն վրան:

Այո՛, բնութիւնը կսպառի և կըսպառէ: Յաւերժական

վերանորոգութեան հիւանդի աեսիլը դարերու միտքերուն քանչացում առթած է. թաւալումը իր մշտանորոգ յաւիտենականութեան մէջ պարզապէս աստուածարանութեան ընթացք մընէ:

Մտիկ ըրէք թէ ինչ կըսէ իմաստասէրը, «Երեւոյթնեւում աիեղերական ընդանցումը անանկ մը կընէ որ անոնց ամեն մէկուն վրայ կը տարածուի բոլոր միւսներուն ծանութիւնը. այնպէս որ տիեզերքի ամեն մէկ փոքրամասը ամեն մէկ ըսպէին մէջ կրնայ նկատուիլ իբր ամբողջում մը այն ամենուն՝ որոնք եղած են ու պիտի ըլլան: Այս՝ իմաստով է որ ներելի է ըսել թէ աշխարհը յաւիտենական է իր մարամանութեանը մէջ այնքան որքան իր համայնքին մէջ: Մենք ալ այս աշխարհին մէկ փոքրամասը կը կազմենք, մէկ վայրկեանն ենք:»

Եղբայրներ՝ մայր բնութիւնը կըսպառէ և կըսպառի: Մտէք հոյակապ դասարանը մայր բնութեան ուր կը շահապետէ Աստուծոյ սուրբ կամքը: Ինչ որ հողին մէջ կիխայ, կը լուծուի, կը տարալուծուի, կը հիւլէանայ, կը փոշիանայ, նախ՝ զանգուած ապա՝ կտոր: Ահա վերստին փոթորիկը կը սաստկանայ, աս՝ անոր. ան՝ ասոր կը խտունէ, կը միացնէ: հզօր, շինող, բարերար ձեռքը Աստուծոյ որ անտեսանելի կերպով կը գործէ, տեսէ՛ք, սա մեռելի պատանքէն ծաղիկ մը դուրս կը բերէ, ըսէք չօրհնենք այդ հզօր բազուկը Տէր Աստուծոյ հարցն մերոց:

Կեանքը, եղբայրներ՝, մէկ կողմէն կը լեցուի, միւս կողմէն կը պարպուի, վերստին լեցուելու և նորէն՝ անդրէն վերստին պարպուելու համար: Առէք գերեզմանոցի մը ոսկորներէն մին: Թերեւս բազուկի մը, գանկի մը մէկ մասնն է այդ կտորը ոսկորին: Նայեցէք, հողը մաշեցուցեր է, օգը կերեր է այդ կտորը ոսկորին: Ո՞վ գիտէ այդ ոսկորին օգէն, հողէն առնուած, յափշտակուած մասը ո՞ր ծառին, ո՞ր ծաղիկին կամ ո՞ր մարմինին մէկ մասն է այս ըսպէիս:

Այսպէս է անհ կեանքը, այսինքն անոր վերջը անոր սկիզբն է ինչպէս որ մահը մեզի համար ծննդեան առաջին օրն է...:

Բնագիտութիւնը կրնայ հասնիլ իր նպատակին եթէ չի ճանչնայ անճանաչելիին յարաբերութիւնը: Պատասխանը հարկաւ ժխտական է:

Քանի որ անճանաչելիին յարաբերութիւնը զմարդ կը կառավարէ գերընտրապէս, մենք կը ճանչնանք այդ յարաբերութեան անհուն գերընական հմտութեան անագին տարբերութիւնը... մեր կարգ մը կապիկեան ձգտումներէն: Առանց այսթէութեան, մեր հաւատալիքը ամուլ զարդ մը նէ: պահք բռնելէն շունչերնիս պիտի հոտի: սաղմոս քաղելէն լեզուներս պիտի թռի, այլ սակայն մենք վերստին, նորէն գուրկ պիտի մնանք շնորհքներէն Անոր՝ որ է հայրը հարցն մերոց:

Ընկերական բարօրութեան աղբիւրը այսինքն Աստուածաշունչը շահ կը դաւանի կոր յաւիտեական կեանքը: Բնութեան մէջ ինչ որ բաղադրուած է, պիտի տարբադարուի, պետի լուծուի որպէսզի պնդանայ: Երջանիկ և երանելի են ամեն անոնք որոնք կը սիրեն այս շահը, և կօրնեն բարեշրջող Տէրը Աստուած հարցն մերոց:

Մտիկ ըրէք հզօր միտքի մը որ կը գոռայ և գոց ըրէք անոր սա շատ համեղ խօսքերը:

«Միթէ գիտենք թէ աւագի հատիկներուն անկումէն աշխարհներու ստեղծում չի հետեւիր: Արեւէն մինչեւ չքոտի մուն, ամենքն ալ իրարու պէտք ունին և... որդի մը ծնունդ տալու ատեն, Սոկրատ մը աշխարհ բերելու կը պարապին, կը ծառայեն:

«Ուր որ հեռադիտակը կը վերջանայ, հոն կսկսի մանրագիտակը: Արդեօք որուն տեսութիւնը աւելի է: Տարբերը և սկզբունք այնչափ իրարու հետ կը խառնուին, կը գուգուին և իրարմով կը բազմապատկուին որ նիւթական աշխարհը և բարոյական աշխարհը երկուքն ալ միեւնոյն ճառագայթին կը յանգին:

«Բնաւ ամենեւին բան մը չի կորսուիր: Ամէն բան, ամեն դործողութիւն, բարձրագոյնէն սկսելով մինչեւ ստորնագոյնը անաւոր մեքենայի մը միաւորութեան մէջ կը խառնուին:»

Հիւկօ (Թշուառք)

Ափ մը յոյզով լի ափ մը հողին հողին երբ՝ արժապէ-րաթեւէ դէպի իր նախկին կայանը, որքան բարձր պիտի տեսնուի արարիչը... Այդ անմատչելի բարձրութենէն սակայն քաղցրութեամբ կը նայի նորէն իր արարածներուն վրան: օ՛հ զիս կը լացունէ կոր այդ քաղցրութիւնը...:

Սահմանուած միտքը կրնայ ըմբռնել անսահման յաւիտեականութիւնը: Անհունութիւնը սահման ունի՞: Բաց թեւիկներդ, թռի՛ր՝ դէպի անմահութեան զաղափարը, զմայլէ՛, հոգեւնուագ փառաւորէ՛ անունը անճառ երանութեան՝ որէ ինքն Տէր Աստուած հարցն մերոց:

Քաղցրութիւնը որ կը ծորի Աստուծոյ հայրական սիրտէն, ապաքէն վսեմ է, բարձր է, հիւսնալի՛ է: Այսքան օրէնք, այսքան կանոն, այսքան քաղցրութիւն, այնչափ ներողամտութիւն դեռ չեն՞ բաւեր մեր սիրտերը Աստուծոյ խնամքին յանձնելու համար: Ան երբ պակեցուց իր անձրեւը, երբ արգելեց իր արեւը...: Եւ արդէն պարտիզպան մը իր պարտէզին ջրուելու ժամանակը չի՞ գիտեր: Երբ պիտի զգաստանանք: Երբ պիտի սորվինք Հայր բառին իմաստը: Ան է հայր, մենք զաւակներն ենք Անոր: Մենք լոյսի յաւիտեական թագաւորութեան իշխաններն ենք, իբր զաւակը լոյսերու տէր հայր Աստուծոյ: Երկինքը, երկիրը և ծովերը ստեղծող Աստուծոյ լուսաժառանգ անմահ զաւակները կրնան ըլլալ այս աստիճան անառակ որդիներ:

Սակայն տիեզերական տխրութեան մռայլին վրան Անոր քաղցր ժպիտը կը ցոլցւայ կոր անդրէն վերստին ու մենք միայն խօսքով մը պիտի կրնանք յայտնել մեր ոքանչացումը այդ ժպիտին համար, կրկնելով Օրհնեալ ես դու տէր Աստուած հարցն մերոց:

Ձգացումը զմեզ կը բարձրացնէ ստորնաքարէ կեանքէն Ուստի մտիկ ընենք զգայական իմաստասէրին՝ որ կըսէ: Ազտուած զամբարիշտը հաւատքի բերելու համար հրաշք չի գործեց քանի որ Աստուծոյ սովորական գործերը կը հաստատեն իր էութիւնը: Խորունկ փիլիսոփայութիւնը հաւատքի կը բերէ զմիտքը: Անմիտը կը խօսի թութակի նման, ոչ թէ համոզումով: Բարբարոս ժողովուրդներն ան-

դժամ ունին Աստուածի տեսիլ, սակայն Հին կրնար ըմբռնել Աստուծոյ վսեմութիւնը, Աստուծոյ վեհութիւնը: Հետեւաբար վայրենիներն անգամ ամինանքըամիտ իմաստասէրներուն կը միանան անաստուածներուն դէմ: Մարդ կրօնի աւելի կը հակի խռովութեան, թշուառութեան ատեն: Անոնք՝ որոնք կուրանան զԱստուած, կը քանդեն մարդուս ազնուութիւնը, վեհանձնութիւնը, բնութեան մարդկային զարգացումը: Մարդ՝ որ երկնային պաշտպանութեան վրան դրած է իր յոյսը, իր վստահութիւնը, անա՛նկ հաւատք մը, անա՛նկ ուժ մը կը՛ստանայ որ մարդկային բնութիւնը ինքնին չէ կարող ձեռք ձգել:»

Պապօն

Դուռն իմ սրբիս ես, ես քեզի հայր պիտի ըլլամ, ըստէ Արարիչը: Խելքի պտոյտ կուտայ, Նզրայրներ՝, այս մտածումը: Ներկինքը, երկիրը ստեղծող Աստուած մեր հայրն է, մենք ժառանգներն ենք լոյսի յաւիտենական թագաւորութեան: Աստուած խիստ է: Ինչ ընենք: Հայր մը նուա՞զ խիստ է իր զաւակին թերութեան հանդէպ: Ես իմ սիրածս կը յանդիմանեմ կը խրատեմ իմ զաւակներս: Հոս ամիրոյն ուխտք քիչ մը: հայրի մը և զաւակի մը մէջտեղ եղած բարոյական կապը ո՞վ կրնայ խզել: Քէնցող Բայց իրապէս յանցա՞որ մանուկը ունի՞ իրաւունք անարգար կոչելու հայրը: Սիրտերնիդ բարձրացուցէք: Փրկութեան Աստուածը մեր մեր հայրն է:

Այս գաղափարս թող տպաւորուի մեր միտքե-
րուն մէջ: Ով որ կը սիրէ իր ընկերը, օրէնքը կը գոր-
ծագրէ: Եւ ո՞վ է ընկերը, ով որ մարդ է, ձեր ընկերն է:
Հարկ չիկայ այս մասին բացատրութիւն տալ: Աստուած
բովանդակ մարդկութիւնը իբր ընտանիք մը համարելով,
հաւատարմացն իր գաւաղները կը ճանչնայ առ հասարակ
բոլոր մարդերը: Աստուած հայրն է մեծ ընտանիքին որ
մարդկութիւն կըսուի: Ուրեմն մարդերը անխտիր, իրարու
եղբայր են: Հայրն է, Աստուած, մայրն է, օրէնքը գաւա-
ղն է բովանդակ մարդկութիւնը: Եւ արգէն ո՞րք Աստուած
իր արեւը զրկեց միայն հային համար: Եր՞բ զրկեց Աստուած
իր անձրեւը միայն հային համար: Սիրտներնիդ բարձրա-

ցուցէք: Մարդիկ իրար խղդեկու համար ստեղծուած չեն: Վերյուսէք պատերազմները, շահամոլութեան այդ շահատանները, վերուցէք ագահութեան վարակիչ ծծաքարտը:

Մարդ արարածն է որ ստեղծեց ցեղի, կրօնի, տեսակի որակի, քանակի եւ ուրիշ այլանդակ հաստ պատերու խտրութիւնը։ Միեւնոյն ընտանիքին անդամները իրար կը փողտօնէ։ չատերու ձկնարանները եւ մօշտակի գործատունները, նաեւ այդ շատերուն ստահակ շահամուլութիւնները նուիրագործելու, պահպանելու համար կը յառաջանան կատաղօրէն ու կը կռուին բանի մը համար՝ որ իրենցը չէ։ Երկիրը ուր մենք կը բնակինք, միայն Աստուծոյ կը վերաբերի։ Ազգեր կը կազմուին շահամուլ փառասէրներու կողմէ։ Ահօնք կը բնակին ու կը սահին կանցնին ու կերթան, վաշիւններ կը ծածանին հոն՝ ուր դեռ երէկ կը պաշտուէր արիւնաներկ գաղափար մը։ Իրեւուն տարուան մէջ՝ մայրերէն պատրաստուած մարդկութիւլը, Պարոն Մաքսիմի շնչող գործիքին շնորհիւ 20 րօպէի մէջ կը մահանայ եւ աւտօնք՝ որ այս չարիքը գործեցին արդարներու քունը կը քնանան։ Մինչեւ եր^օ ռակայն . . . : Շահը մինչեւ երբ պիտի սպանէ զմեզ։ Դէպի ապագան դիմենք անգագար, ձեռք ձեռքի տուած, կրկնի տակ արդար։ Այդ ապագան՝ անգերական համերաշխութեան չեփորին ձայնովը կը խըլտի . . : Այդ ապագային մէջ խորութիւն չիկայ սեռի, տեսակի, ազգի, կրօնի . . . : մէկ հօտ, մէկ հովիւ։ Ահ, կարող էք երեւակայել, Եղբայրներ՝ հաճօքը զօր կունենայ Աստուած, դիտելով իր բազմանդամ գերդաստունը, իրարու եղբայրացած սիրտով արի կամքով բարի . . . աշխատանքով քսմարի։

Ինչո՞ւ չի կրկնենք տիեզերական համերաշխություն
եղբարյալացական երգին վերջին յորդորակը «դէպի ապագան
քայլենք անդադա՞ր, ձեռք ձեռքի տուած, երկնի տակ
արդար» :

Բարոյական առաքինութիւնը մարդկային կեանքին
հզօր հիմնախարխիւն է: Հաճեցէք յիշել ապրումած այս
կեանքին տխուր պատկերները: Ո՞վ եղաւ ամբարտաւան,

և չի վնասուեցաւ: Ո՞վ բարկացաւ ու չի վնասուեցաւ: Ո՞վ կուռեցաւ ու չի վնասուեցաւ: Ո՞վ անհամբեր եղաւ և վնաս չի տեսաւ: Սակայն կիրքերը մինչեւ երբ պիտի արգիլեն օրհնեալ բարձրաձայն զՏէր Աստուած հանցն մերոց:

Բարիքս՝ չարիքին յաղթելու քաղաքականութիւնը բարոյական առաքինութիւն մընէ արդարեւ: Ու ես տեսայ մարդկութեան մէկ տկար կողմը ուր այս առաքինութիւնը կանխօժէին: Պատճառ: Պատճառը ակներեւ էր: Բարոյականի անսունով խօսող վայրագ շահամոլներ ըսած էին թէ օտա՛ր է այն որ չի խօսիր, չի՛ մտածեր, չի գործեր ձեզի հման:

Սխալ է մտածել թէ Աստուծոյ սպառազինութիւնը հազնիւ կը նշանակէ մարմնաւոր զէնք: Նիւթական եկեղեցին մեր տնձն է. տաճա՛ր կենդանի Աստուծոյ:

Զինուորեալ եկեղեցին մոլութիւններուն: անբարոյութեան, մոլորումներու դէժ կանգնող բարոյական մեր պարտաւորութիւնն է: Յաղթական եկեղեցին բարոյական վարձատրութեան, խմանալի սոսպարէզն է յաւիտենականութեան մէջ ուր, առաքինական շահատակութեան փայլուն պսակներ չողջողան և արդարութեան թագաւորութիւնը կը տիրապետէ տհաւորապէս: Աստուծոյ զօրութիւնը հազնող մարդ արարածը, արտաքին և ներքին շնորհներով արտախնդրուած ներգործական, սրբարար, ձրիատուր լոյսերու յաւիտենական թագաւորութեան մէջ փառաւորուեցաւ, և լուսեցան ձայները հոգեխօսներուն օրոնք կաղաղակէին Որ հայիս քաղցրութեամբ յարարածս քո հայր ամենակալ, օրհնեալ Աստուած հարցն մերոց:

ՀԱՄՊԷՐ

1912 Օգոստոս 25

ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ ՏՊՈՒԱԾ ԳՈՐԾԵՐԸ

Անցժամեր. զուարճալիք
Զիս կարդացիք. «
Հայկանոյց. վիպակ
Սիրվարդ. «
Ազատութեան արձալոյս. փերթուած
Հայուն կրօնքը. հատ

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0029050

2073